

صنعت تاریخموزه عابد بعض نو طار

«یشیل جامع» حقنده کی آسی یکی بوتون تدقیقنامه لر بر معمار «الیاس علی» دن بحث ایده لرلر. معبدک چوق احتشاملی کتابه سننده ا کمال تاریخی «سکز یوزیکرمی ایچی ذی الحجه سی» اولدوغی مصرح ایکن، بالآخره جامع دروننه وضع ایدیلن «سکز یکریمی یدی رمضان» تاریخی کتابه ده کی «نقاش علی» اثرک معماری اولاروق کوسترلمکده در.

بو، برسه و خطا سلسله سی تولید ایدیور. اول امرده، داخلی کتابه نك صاحبی، بروسه جه پک معروف «نقاش علی» در. قلعه ده کندیسنه نسبت ایدیلن محله سی و مسجدی واردر. نه حفیدی لامعی چلبی، نه ده بر بروسه لی بو شخصیتی «الیاس علی» دییه ذکر ایتیش دکدر.

ثانیاً: محفل کمرنده پک مناسبتر بریحیم عرض ایدن کتابه دن آ کلاشیلدیغنه کوره، «نقاش علی» عمارتک نقشه طاند تزیناتی یامشدر. مرمرلر اوزرنده کی ثابت تزیناتدن، چینیلر اوزرنده کی لایموت کوزلکلردن باشقه، معبدده هر شی فانی اولمشدر. «سمرقند» ده ا کمال ایله دیکی صنعتنک نفایسنک، قلمنک فورچه سنک آ ناردن مع الاسف بو کون نه قبه ده، نه دیوارلرده بر شی کوروله مه یور. بونک ایچون نقاش علی کتابه سی او یوکسک بدیعهلر آراسنده بر عضو زانده در [۱]. صانیورم که یشیلک قاپیسنده، قدرتلی استادلرک ابداعریله بوی اولچن کتابه سننده کی شاعرانه تصویر، شیمدی یه قادر هیج برمتبعک نظر دقتی جلب ایتیش بولونما یور. بو کتابه محتویاتی، اونی یاراتانلرک حقی غرورینی تصویر ایدر. اثرک مملکتده کی بدیعی احتیاجی تطمین ایچون یاپیلدیغنی، هر هانکی بر صورتله ویاتصادقی کتیریلش ویا کیش یابانچی برده انک محصولی اولمادیغنی آ کلاتیر. اثری، بالذات مبدعری، کتابه ده زائره شویله عرض ایده لرلر:

صانع فطرتک اثر صنعتی، قدرت دوکله جیسنک دوکدیکی بوبدیعه، یعنی شو بنای کریم، جنه النعم

[۱] «نقاش علی» مرمر ایشلری اوزرنده، اخشاب تزیناتده، چینی نقشلرنده بر موقع ورمک ایسته یلرک دلیللری یوقدر. چونکه، بوتون صنعت شعبه لرینک استادلری اسمرله مصرح و محکوم کدر. باشلی باشنه بر عالم صنعت صایلان محراب، تبریزی استادرله طانددر. عینی درجه ده احتشام عرض ایدن محفله «نقاش محمد» ک چینی اوزرنده تثبیت ایدیش امضایی واردر.

نسخه‌لرندن بریدر . بزاونی تقدیر عزیز ایله استنساخ ایتدک . عقبا روضه‌لرندن بر روضه‌در ، بزاونی دنیا چیچک‌لرله نسج ایله‌دک . بو اثر اقطار طالع قازشی غرورندن صالندی ، بوتون شهرلر بونک ایچون بربرینه کیردی . امثالی ، فلك دوار ، دوره باشلایه‌لی هیچ بربر ایچون لطف ائمه‌دی . «
کتابه‌بی اکال ایده‌رسه‌ک بنانک یالکیز انشاسنه نظارت ایله دیکنی بیلدیکمز بر شخصیتک
داها شامل تأثیرینی بولورز : بو ذات «حاجی عوض» پاشادر . کندیسنه عائد بر سطرده
دینیلیورکه :

« اترك راقی ، ناظمی ، قانونلرینک مقنن و مؤسسی ، بانسینک عاجز خادی اخی بایزید اوغلو
حاجی عوضدر . »

اترك راقی خطوطنه عائددر دیه‌جک اولورسه‌ق ، «ناظمی» نه‌دیمک اولور؟ «اساساتنک
مؤسسسی‌یم» دینین شخصیت بودعواسیله نه‌بی مراد ایدیور ؟ حاجی عوض پاشانک خصوصی
حیاتنه ، ماضیسنه ، عائله‌سنک موقعنه باققسزین ساده‌بر پاشا ، بر وزیر اولارق نظر دفته
آلماسی بو صریح ایضاحاتدن تغافللی موجب اولمشدر . مقاله‌مزك مرکز ثقلتنی بوشخصیتده
کوره‌نلرک ، بزى عوض پاشایه ساده‌جه معمارلق اضافه ایدیورز ظن ائمه‌مه‌لرینی رجایده‌رز .
مع‌مافیه اثر اوزرنده‌کی حاکیت و مؤثریتینی و بونک درجه‌سنی ایضاح ایتدکله بر حقیقتک تجلیسنه
یاردیم ایتدیکمزی ظن ایدیورز . ویره‌جکمز ایضاحات ، پاشانک یالکیز «یشیل» اوزرنده‌دکل ،
بوتون اونندن سوکر باشلایان معماریمزده‌کی موقعی اثبات ایده‌جکدر . «عاشق پاشازاده» تاریخنک
یوز دو قسانجی صحیفه‌سنده شو قیده مصادف اولمقدیز :
« آل عثمان قابوسنده پاشالرده چینلرله شولن آنکدر . و هم غیر اقلیمدن صاحب هنرلی اول
کتیره‌شدر .

بزوسه‌نک قوزغونلق موقعنده‌کی عائله قبرستاننده کورولن کندی مزار طاشنده
شو عباره‌بی عیناً بولمقدیز : «صاحب السیف والقلم والحساب» . هیچ بر شخصیت ایچون حک
ایدیله‌ین بواوصاف ، بوشنه دکدر . بر آدامک قلیج ، قلم ، و حساب صاحبی اولماسی ایچون ،
ساده‌جه « فرائضه متعلق حسابلری کورور یا خود محاسبه دفترلرینی طوتاردی » دیمک ،
او عصرک تلقینسندن کوز یومق اولور . حاجی عوضدن بحث ایده‌ن تاریخی قیدلرده هپ «یا یحییق»
شمه‌سی حس اولوتویور . «دوزمه مصطفی» وقعه‌سنده : «حاجی عوض اولو آباد اوزرینه در حال بر کوپر و
قوزدی» دینیلیور . سهی بک تذکره‌سنده «پاشانک ادر نه‌ده بولوندوغی صیراده طوئجه صوبیله شهرلی
ازوا ایتک ایستدیکندن ، نهر ساحلنه معظم قویولر حفر ایتدیردیکندن ، مانع سببیه بوایشک
کری قالدیفندن» بحث ایدیور . هنرفتی تشبیهی استخفاف ایده‌نلرک ، بالآخره مزبله اتخاذ

ایدیلن بوقویویدہ «حاجی عوض چوقوری» دیمکله بیچاره عمر انجی بی کویا ترینف ایتدکارینی بیلورز . چوق دقتہ شایاندرکه وفاتندن یدی آی اول بروسده کی مسجدینه، مدرسه سنه عاڈ وقفلر ایچون یازیلان وققیه سنده کی شاهدلرایچنده «بناء» تمورتاش بن عبداللہده واردر . «حاجی عوض» پاشا، آماسیہ یه کچن «چلبی محمد» ایله بروسه یه گلشدی . «صدر کبیر» عنوانی حائز پدیری «اخنی یازید» ک اخیراً «توقاد» ده کشف ایدیلن قبرنده کی احتشام، سلطانلرک غدیرینه اوغرایان پاشانک قبرنده بالطبع کوروله مه یور . بروسه ده «حاجی آیواد» ایله «حاجی عوض» حکایه لری اختلاط عرض ایتمه ده در . قارا کوزله حاجی آیواد عاڈ افسانه ومناقیدن بحث ایده نلر، عوض پاشایه عاڈ اثرلردن اولان کورویو، سهوا، حاجی آیواد نسبت ایدیورلر .

باشقالرینی اقتاعه جرأت ایده مه مکله برابر، حاجی آیوادک ده حاجی عوض اولماسی احتمالی شایان قبول ایدیورم . اثرلرینی «ولی الدین زاده احمد پاشا» نک تنظیر ایتدیکی «عطایی» حاجی عوض پاشانک اوغلودر . عالینک بیاننه کوره مولود ناظمی «سلیمان چلبی» ده بونجیب عاڈه نک پویوک اوغلو ایمش . «حاجی عوض» پاشانک حیاتی یازمق صددمز خارچنده اولدوغنی ایچون اونک آجیقلی مناقبنی تفصیل ایتمه یورز . بوايضاحاته استناداً، آرتیق، برحقیقت اولارق سرد ایدیلن^{۱۹} «معمار الیاس علی» سهوینه نهایت ویرمه لی یز . بوکون ایچون اثری صیوالرله اورتولمش بولونان «نقاش علی» نک قدرتی حقمده شبهه یه محل یوقدر . اساساً «تیمور کورکان» ک ضبط ایتدیکی مملکتلرک الکیمتلی غنائمی اولارق کوتوردیکی صنعتکارلر ایچنده «نقاش علی» ده واردی . «بروسه» دن علی العاده براسیر صفتیله کوتورولمه مش، یتیشمش، پدشکین بر صنعتکار اولارق «سمرقنده» سوق ایدیلشدی . بالآخره وطننه دونمش وقیمتلی قلمیله او اعجاز کار محراب اوکنده، قبه لرده، دیوارلرده خارقلر ابداع ایتمشدی . بعض مقاله لرده حتی اثرلرده یشیلک قاپوسنده حاجی عوضه عاڈ سطرده کورونن «مقنن قوانینه» ترکیبنی، «پاشانک بعضی قانونلر یا پاسی» ایله تفسیر و ترجمه ایده نلرک خطاسی ظاهر در . عربجه یه وقوفی اولانلرجه بصورتله ترجمه و تفسیره اصلا مساع یوقدر . «مقنن قوانینه» ده کی ضمیر، بلا تردده، اثره راجعدر ؛ «مؤسس اساساته» دیمکدر . منبرک تبریزده اعمال ایدیلهرک صدوقلر دروننده بروسه یه کتیر یله سی ایسه، صرف بر سفسطه در . چونکه، منبرک صول قسمنده کوچوک بر مستطیل ایچنده کی بیت، اثرک «بروسه» ده ابداع ایدیلدیکنی کو-تیریر . «ککستان» دن آلینان بو بیت، اسکی مملکتلرنده کی حکمدار ایچون قونمش مؤبد بر هجویه در :

بنداشت ستمکرکه ستم بامن کرد
درکردن خویش بماند برمن بگذشت

بوابدی هجویه‌یی لایموت صفحه‌لرده تثبیت ایدن بر صنعتکارک عیما «تبریز» ده قالمه‌سنه امکان وارمیدر؟ بروسه‌ده صنعت تاریخمزی علاقه‌دار ایدن شخصیتلری تثبیت و تدقیق ایتمک ایتمک ایسته‌ینلر ایچون کوچوک برفهرست درج ایدرک بوسطرلره نهایت ویره حکم .

۱ — اولو جامعه‌ده بوکون هیسچ برنقطه‌سی قالمایان نقاش علی حفیدی لامعی طرفندن بحث ایدیلن «نقاش موسی». بوکا بعضاً «معمار موسی» دینیلور .

۲ — یشیل محفانده کی چینیلری اعمال ایدن «نقاش محمد». متواضعانه صورتده امضاسنی وضع ایدرکن «عمل محمد مجنون» دیدیکی ایچون بز کندیسنی بو عنوان ایله آرامقده اصابت ایتمه یورز .

۳ — بروسه موزه‌سنده مزارطاشی محفوظ نقاش سنان بک .

۴ — نقاش فرخ .

۵ — نقاش علی .

۶ — شبلی نقاش احمد .

۷ — امور بک وقفیه‌لرنده شاهد اولارق کورولن نقاش محمد .

۸ — یشیلک اخشاب قسمنی ابداع ایدن حاجی احمد تبریزی .

۹ — نقاش محمد شاه .

حسن فسرتمی

« سهیل ونوبهار » ه داتر

— پروفسور «مورتمان» طرفندن نشر ایدیلن «سهیل ونوبهار» مناسبیله —

۱ — «فرهنگ نامه سعیدی» مترجمی ایله «سهیل ونوبهار» مترجمی هین ذاتدر. مترجم برنجی اثرده یالکیز کندی آدینی ذکر ایتمیکی حالده، ایکنجی اثرده پدرینک آدینی ده علاوه

توکیات مجتوعه‌سی - ۲۶